

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կես տարվան 6 ռուբլի.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմյան խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տ է Լ է Ֆ օ Ն № 253.

Խմբագրութիւնը բայց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերէն).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ.
Տ է Լ է Ֆ օ Ն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անաղղ ընտրողական ժողովներ.—ԵՐԵՎԱՆ
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Օպերային ներկայա-
ցումները. Նամակ Ալեքսանդրովիչի. Նամակ
Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐ
ՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻ
ԲԱՆԱՍԻ. Միջազգային կոնգրեսները Պարիզում:

ԱՆԱՋՈՂ ԸՆԹՐՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Պատգամաւորական ընտրութիւնները, ո-
րոնք նշանակված էին կիրակի, սեպտեմ-
բերի 24-ին, Թիֆլիսի քաղաքի եկեղե-
ցիներում, շատ տեղ չը կայացան, օրինակ
Վանքի, Մոզու, Մեղրիի և Գեղարքի, Քա-
մուխանի, Նորաշեն, Ս. Մինաս, Զգարշեն,
Ս. Նշան եկեղեցիներում:

Բանից զուրա եկաւ, որ ընտրութեան
համար կանոններ ծրագրողները շատ միա-
միտ են եղել: Նրանք պահանջում են, որ
ընտրողական ժողովին ներկայ լինի ծխա-
կանների մի հինգերորդ մասը, մի թիւ, որ
չփութանք մեծ է մեր եկեղեցական ընտ-
րողների համար: Կիրակի օրվայ ընտրու-
թիւններին ժողովել էին համեմատաբար
շատ ծխականներ, բայց և այնպէս նրանք
անկարող էին լինում կազմել բոլոր ծխա-
կանների մի հինգերորդ մասը:

Նոյն իսկ այնպիսի հիմնարկութիւնների
մէջ, ինչպէս են բարեգործական և ուրիշ
ընկերութիւններ, որտեղ անդամները շատ
անգամ լինելով ծխականներ անձինք են
և նորոգելով իւրաքանչիւր տարի իրանց
անդամաւճարը պահպանում են հետաքը-
րութիւնի գէպի հաստարկաց գործերը,
նոյն իսկ այդտեղ յաճախ չէ ժողովում
անդամների մի հինգերորդ մասը: Ուր
մնաց, որ մեր եկեղեցական ընտրողական
ժողովները կարողանան կայանայ ընտրող-
ների մի հինգերորդի ներկայութեամբ, երբ
ծխականներից շատերը ամենևին չեն հե-
տաքըրված ընտրողական գործով և ցան-

կութիւն չունեն մասնակցելու ոչ մի ընդ-
հանուր ձեռնարկութեան մէջ: Նկեղեցա-
կան ընտրութիւնների համար բաւական
կը լինէր սահմանել ծխականների մի տաս-
ներորդ մասի ներկայութիւնը:

Կանոններ չեն բաւականացել այդ տեսակ
չափի նշանակելով առաջին ընտրողական
ժողովի համար: Նրանք պահանջում են,
որ երկրորդ ընտրողական ժողովն էլ օրի-
նաւոր համարով միայն այն գէպը ունէր
ներկայ կը լինի ծխականների մի հինգերոր-
դականը: Դա բոլորովին օտարոտի մի պա-
հանջ է: Երկրորդ ժողովը պէտք է կայա-
նայ, որքան և ծխականներ ժողովվելու լի-
նեն: Նաուշատ կարելի կը լինէր մի երկ-
րորդ նուազագոյն չափ սահմանել այդ
ժողովի համար:

Ընտրողական առաջին ժողովում պարզ-
վեց, որ շատ ծխականներ չեն մտցած
ընտրողների ցուցակի մէջ, թէ և վարդը
ծխականներ են: Ինչու վարդօրք չը պէտք
է յայտնի լինէին ծխականների ցուցակները,
որպէս զի իւրաքանչիւր ոք կարողանար
յայտնել իր իրաւունքների մասին և նրանց
վերականգնել ժամանակին: Եթէ կանոն-
ները արգելում են, որ Ներսիսեան դպրոցի
ուսուցիչները մասնակցեն ընտրութիւննե-
րին, ինչու թոյլ էր տրված, որ քահանայ
ուսուցիչները ներկայ լինեն ընտրողական
ժողովներին:

Այս և սրանց նման հարցեր մենք առաջ
ենք բերում, որովհետեւ եկեղեցիների մեծ
մասում ընտրութիւններ պէտք է կայանան
հետեւեալ կիրակի օրերը և ուրեմն դեռ
կարելի է նպատակայարմար կարգադրու-
թիւններ անել:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

Մօսկվայում, ինչպէս հաղորդեցինք, արդէն
բացվել են կանանց բարձրագոյն կուրսերը:
Ջերմ համակրութեամբ ողջունելով այդ նոր
կրթական հաստատութիւնը, որի բացումը մի-

գեղեցիկ տօն է կանանց համար, «Съверный
Курьеръ» լրագիրը, օգտվելով առիթից, ծանո-
թացնում է թէ առհասարակ ինչ դրութեան
մէջ է գտնվում կանանց բարձրագոյն կրթու-
թեան գործը Ռուսաստանում: Յայտնի է, որ
միակ բարձրագոյն դպրոցը, ուր կանայք կա-
րող են կրթութիւն ստանալ, Պետերբուրգի
բժշկական ինստիտուտն է: Այժմ Մօսկվայում
բացված կուրսերը երկրորդ հիմնարկութիւնն
են կանանց համար: Բայց չը նայած որ ամբողջ
պետութեան համար միայն երկու այդպիսի
դպրոցներ կան, նրանց դրութիւնը անախտա-
նէր է: Պետերբուրգի կանանց բժշկական ին-
ստիտուտը միջոցներ չունի նոյն իսկ ամենա-
անհրաժեշտ պիտոյքներ ձեռք բերելու համար:
Իսկ Մօսկվայի կուրսերը դեռ սեփական չիւնու-
թիւն չունեն եւ տեղաւորված են երկու բնա-
կարաններում: Ներթափան անապահովութիւնը
այնքան մեծ է, որ այդ համակրելի հիմնար-
կութիւնների գոյութիւնը մազի վրա է կախ-
ված: Այս ցաւալի դրութիւնից զուրա գալու
համար լրագիրը առաջարկում է մի շատ գործ-
նական միջոց, որ միանգամայն վերացնում է
ներթափան ապահովութեան հարցը եւ ազա-
տում է պետական գանձարանը ծախսերից:

Այդ միջոցն այն է, որ կանանց իրաւունք
տրվի մտնել համալսարանները եւ միւս
բարձրագոյն դպրոցները տղամարդկանց հետ
հաւասար կերպով: Շատ երկրներին փորձը
—յիշե՛ք նոյն իսկ մեր հարեւան ֆինլան-
դացիներին—ցոյց է տուել, որ կանանց եւ
տղամարդկանց միասին պարագայուց չէ կա-
րելի ուրիշ բան սպասել, բացի ամենաբա-
րեւար հետեւանքներից: Ազգիւ աշխատանքի
եւ մտքի միաբան գործունէութեան առողջ-
ջանող պայմանների մէջ՝ երկու սեռի երի-
տասարդութիւնը կիրառեն միմեանց փոխա-
գործաբար յարգելու եւ ճանաչելու այն
սկզբունքները, այն բարոյական պահանջները
եւ այն բարոյական մաքրութիւնը, որոնց չէ
կարող ստեղծել փակված կեանքի, միայնա-
կեցութեան մթնոլորտը: Կանայք սպասում
է կանանց բարձրագոյն կրթութեան հարցի
այս հասարակ, պարզ եւ էսթան լուծման եւ
փորձը անշուշտ կը ցրվէ այս գործի վերա-
բերմամբ եղած բոլոր երկիւղները:

Երկիւղները, կասենք մենք, նախապաշար-
մունքներից են ծնվում: Զիշդ է, նախապա-

շարմունքները դեռ շատ մեծ ազդեցութիւն
ունեն մարդկանց վրա, բայց ժամանակը առ-
տիճանաբար իր նուաճումներն է անուս: Շատ
բաներ, որոնք մեր բարեպաշտ հայրերին տոս-
կում կարող էին պատճառել, այժմ բնական,
արդարացի իրողութիւնների կարգն են անցել:
այսպէս եւ շատ մտքեր, որոնք այսօր նախա-
պաշարված մարդուն վայրենի են թւում, վա-
ղը կը դառնան չօչափելի իրականութիւն:
Այսպէս է եւ յարգելի լրագրի առաջացրած
հարցը. համալսարանական յարկի տակ հաւաք-
ված երկու սեռի երիտասարդութիւն—դա այ-
սօր, մեր ընթացիկ հասկացողութիւնների եւ
մանաւանդ մեր ընթացիկ բարձրագոյնների տե-
սակէտից միայն սարսափ կարող է պատճառել:
Բայց մենք հաւատացած ենք, որ վաղը ուրիշ
կերպ չէ էլ կարող լինել, որ վաղը երկուսն էլ,
օրիորդն ու երիտասարդը, իրեւե հաւասար
մարդիկ, ոչինչ «անպատեհութիւն» չեն զգայ,
հանդիպելով միմեանց գիտութեան տաճարի
մէջ...

ՕՊԵՐԱՅԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Գլխավայի «Ռուսան եւ Լիւդմիլա» օպերա-
յից, որ տրվեց չաբաթ օր, ամսին 23-ին, մենք
աւելի շատ բան էինք սպասում: Բայց... Ինչու
դրան օպերա են անուանել: Դա մի մեծ, այս-
պէս-ասած, ֆէէրիա-կոնցէրտ է՝ թէ իր բո-
ւանդակութեամբ, թէ երաժշտութեամբ և թէ
ներկայացումով: Ութ գործող անձինք ինչ գա-
նազան պատկերներում երգում են առանձին-
առանձին երկար եւ մեղմադճոտ արիաներ,
այն էլ մի քանի անգամ իւրաքանչիւրը, չը
նայելով որ բնի վրա միշտ կանգնած է լի-
նում մեծ բազմութիւն պալատականների, հիւ-
րերի, զինուորների, ամբոխի եւ այլ ստա-
տիստների: Ինչու Գլխավայ այդ բոլորի ներկա-
յութեամբ նրանց միջից միայն մէկին է երգել
տալիս,—անհասկանալի է: Երեւի հեղինակը
ինչ գեղեցիկ արեւ մտքին եկել է, չէ կամեցել
բայց թողնել եւ մի տեղ է կուտակել բոլորը
այս օպերայում: Երաժշտութիւնը ձանձրայի է
եւ արտիստների համար աննպաստ: Ութը գըլ-
խաւոր դերերից ոչ մի աչքի ընկնող դեր չը

ւոր զեկավարը տրվին Մարգարիտ Դիւրանն է,
ահագին ծառայութիւններ է մատուցանում կա-
նանց դատին:

Մինչեւ այդ օր գումարված բազմաթիւ մի-
ջազային կոնգրեսների մէջ, բայց բժշկական
կոնգրեսից, կանանց կոնգրեսը ամենաբազմա-
մարդը եւ ամենից շատ ուշադրութիւն գրաւողն
եղաւ:

Հանդիսաւոր բացումը կոնգրեսների մեծ
դանիճում տեղի ունեցաւ սեպտեմբերի 5-ին:
Նիստը բացված յայտնեց տրվին Մարիա Պօյնս
«կանանց իրաւունքի դաշնակցութեան նախա-
դաճ», իրեւ ներկայ կոնգրեսի կազմակերպիչ
յանձնաժողովին նախագահ: Տիկին Պօյնսի ար-
տասանած բացման ճառը, որ տեւեց մի ամբողջ
ժամ, այնքան նշանաւոր է թէ հետեւորական
եւ թէ կանանց հարցի զարգացման պատմու-
թեան տեսակէտից, որ ամբողջած եւ գէթ
քաղուածօրէն առաջ բերել:

Նախ նա մի պատմական հայեացք գցեց կա-
նանց նախկին միջազգային կոնգրեսների վրա,
յիշատակեց, որ առաջին կոնգրեսը տեղի ունե-
ցաւ 1878 թւին, Լէօն Բիշէի նախաձեռնու-
թեամբ:

«Լէօն Բիշէ երկար տարիներից ի վեր աշ-
խատում էր կնոջ ազատութեան համար. թէ
խօսքով, թէ գրչով, նա աշխատում էր հաս-
կացնել ամենքին, որ «մարդկային իրաւունք-
ների յայտարարութիւնը» (ֆրանսիական յե-
ղափոխութեան ժամանակ) իր կատարեալ ներ-
գործութիւնը միայն այն ժամանակ կունենայ,
կրբ «մարդ» բառը հասկացվի մարդկային էակի
լայն մտքով: Նա քարոզում էր, որ «կանանց
իրաւունքների յայտարարութիւնը» անհրաժեշտ
է, որովհետեւ մեր հայրերը սահմանափակել
էին այդ իրաւունքը եւ պահանջել էին այն մի-
այն մարդկութեան կէսի համար:

ԲԱՆԱՍԻ ԲԱՆԱՍԻ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՕՆԳՐԵՍՆԵՐԸ ՊԱՐԻԶՈՒՄ

Կանանց միջազգային կոնգրեսն

Պէտք է արձանագրել ի մեծ պատիւ Վալդէկ
Ռուսօ-Միլլերանի միջնորդութեամբ, որ նա էր
որ թոյլ տուեց գումարել առաջին պաշ-
տօնական միջազգային ֆէմինիստական կոնգ-
րէս եւ կարողացաւ նոյն իսկ համոզել օտար
կառավարութիւններին մասնակցել պաշտօ-
նական այդ կոնգրեսին: Այս կոնգրեսը, ըստ
կարգին, հինգերորդն է Ֆրանսիայում: «Բայց—
կարդում ենք ներկայ կոնգրեսի առաջին չրճա-
բերականի մէջ—այդ միջազգային կոնգրեսները
աշխուրհներ թէ են մեծ եղել, սակայն սա
առաջին անգամն է, որ մի պաշտօնական
կոնգրէս պէտք է զբաղվի ֆէմինիստական
հարցերով: Այն հանգամանքը, որ ֆրանսիա-
կան հանրապետութեան կառավարութիւնը ըն-
դունում է մի ծրագիր, որի նպատակն է կնոջ
պահանջների քննութիւնը, ցոյց է տալիս թէ
ֆէմինիստական գաղափարը ինչ մեծ ձանա-
պարհ է կորել արդէն եւ այդ մեծ խրախոյս է
բոլոր նրանց համար, որոնք նպատակն է կնոջ
վիճակի բարելոցումը:

Երջարեականը շարունակում է.
«Կնոք, երթարկված լինելով այնպիսի օրէնքների,
որոնք մշակման մէջ նա ոչ մի մասնակցու-
թիւն չունի, չը նախընտր իր իմացականութեան և
ընդունակութեանը, նկատված է իրեն անհափա-
հան և աննշմուշ է այն թշուառ վիճակի մէջ,
որ նրան յատկացել են հասարակութեան մէջ: Զր-
պառկված կնոք հազիւ կարողանում է աշխատել իր
օրական հացը. պատկած նրա աշխատանքը և գոյքը

ամուսնու կատարեալ տրամադրութեան տակ են:
Սեպտիմի մի թշուառ վիճակի բարեբան միջոցների
ուսումնասիրութիւնը, մեղ թւում է, արժանի է
գրաւելու օրէնքների, սօցիոլոգիների և բոլոր այն
անձանց ուշադրութիւնը, որոնք զբաղված են Սեպտի-
միստական և Սեպտիմիստական մեծ իդէանե-
րով, որովհետեւ կնոջ բարոյական ազատութիւնը
(էմանսիպատիօնը), նպատակով նրա ներկայ թշուա-
ռութեան ամբողջման, նրա ապագայ արժանապա-
տութեան ամենապահանջ գրաւակները կը լինի Սեպ-
տիմիստական մեծ կնոջ անկախութեան քննու-
թեան հետեւել հարցերը:

I. Տնտեսական, բարոյական և օրէնքա-
կական հարցեր.—կանանց վիճակը մարդկային
գործունէութեան զանազան ասպարէզներում: 1) կա-
րգադրի հաստատութիւն. 2) ընտանիքի մէջ կնոջ
կատարած աշխատութեան գնահատութիւնը. 3) աշ-
խատութեան տեղերի կարգ. 4) առողջապահութիւն:
Բարոյական ու թիւն: Մի հատ բարոյականու-
թիւն երկու սեռերի համար. կանոնադրված պոռն-
կութեան ջնջում:

II. Դատարարական վիճակն հարց. 1) ամ-
բողական դատարարականութիւն երկու սեռերի համար.
2) համադատարարականութիւն:

III. Օրէնսդրական և մասնաւոր իրա-
ւունքի հարցեր.—1) ամուսնութեան օրէնքների
վերանորոգութիւն. 2) ընտանիքի կազմակերպու-
թիւն. 3) հասարակական պաշտօնների և ծառայու-
թիւնների մէջ կանանց ընդունակութիւն. 4) քաղա-
քացիական և քաղաքական հաստատ իրաւունքներ
երկու սեռերի համար:

Կոնգրեսի հրաւերը լայն արձագանք գտաւ.
հազարաւոր անձինք շտապեցին Եւրոպայի եւ
Ամերիկայի զանազան երկրներից յայտնել ի-
րանց մասնակցութիւնը, իսկ Միացեալ-Նա-
հանգներին, Մեքսիկային, Բելգիային, Ռուսաստա-
նին, Հոլանդիային, Գերմանիային, Իտալիային,
Ռումինիային կառավարութիւնները ուղարկել
ուսումնասիրական պատուիրակներ: Ռու-
սաստանի պատուիրակներն էին օրիորդ Ստրե-
լակովա, օրիորդ Սեմեյկինա եւ բարոն Բերդիչ-
Սեպտեմբերի 4-ին, երեքշաբթի, կանանց

Անկարելի է չը միշտ նաև պ. Բենէ Վի-
վիանիի, նշանաւոր սօցիալիստի եւ պատգա-
մաւորի ճառը որ պահել էր հազարաւոր ուն-
կընդիրների շարժանքին: Վիվիանին ֆէմի-
նիստական զարթման գլխաւոր զինկարները
մէկն է. նա է անցկացրել պարզամտութիւն
քանի որ էնքաները եւ այժմ եւս նա է խոստա-
ցել տալը քիչ պարզամտութիւն եւ սենատում
կոնգրէսի կայացած որդուսնները ու որ էնս-
րրական ոյժ տանիլ նրանց: Յիշե՛ք, եւ այն
սգանելիլ պահանք երաժշտական երեկոյթը, որ
«La Fronde» լրագրի վարչութիւնը տուեց իր
խնդրազարտան մէջ ի պատիւ Կոնգրէսի անդամ-
ների, սեպտեմբերի 1-ին, եւ սքին տիկին Մար-
գարիտ Դիւրան բարեհաճել ի բնէն եւս հրաւի-
րել իբրեւ «Մշակ» լրագրի ներկայացուցիչ:

(Կը շարունակվի)

